

Original Article

The attribution of the October 7 Hamas operations against Israel to the Islamic Republic of Iran in the light of legal precedents and international instruments

Hossein Rezazadeh^{*1} , Mohammad Abbasi Atoie²

¹ Assistant Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

² Ph.D. in Public Law, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

[10.22080/LPS.2024.26677.1597](https://doi.org/10.22080/LPS.2024.26677.1597)

Received:

February 2, 2024

Accepted:

June 16, 2024

Available online:

December 21, 2024

Keywords:

Al-Aqsa storm, Overall control, Effective control, Effective overall control, Final control, Islamic Republic of Iran

Abstract

The Palestinian group Hamas launched military operations against Israel on October 7, 2023. Following this operation, some scholars believe that it can be attributed to the Islamic Republic of Iran. According to Article 8 of the Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (2001), the actions of a person or group of persons are attributed to a state if they are carried out on the instructions of, or under the direction or control of, that state. The main question that arises is what criteria are defined based on the threshold of guidance and control. According to international documents and judicial precedents, several criteria—including overall control, effective control, effective overall control, and ultimate control—are used to attribute a military group to a foreign state. Based on the principles of international law and any of the aforementioned criteria, the operations of October 7 are not attributable to the Islamic Republic of Iran. This research is descriptive-analytical and will be conducted in both Persian and English, utilizing library resources as well as electronic resources such as books, articles, theses, and official conference materials related to the topic, both regionally and internationally.

***Corresponding Author:** Hossein Rezazadeh

Address: University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Email: H.rezazadeh69@yahoo.com

Extended Abstract

1. introduction

One of the most challenging issues in international law since the establishment of the United Nations, and even prior to that, has been the question of Palestine. On May 15, 1948, Israel's Prime Minister, David Ben-Gurion, officially announced the formation of the Israeli government in accordance with Resolution 181. Immediately following this announcement, the Israeli government received recognition from major world powers, including the United States and the Soviet Union. The declaration of the Israeli government precipitated a full-scale war between Arab nations and Israel, which lasted for nineteen months and concluded with four armistice agreements between Israel and Syria, Lebanon, Jordan, and Egypt.

On June 4, 1967, the Israeli cabinet approved an attack on Egypt. By neutralizing the air forces of Egypt, Syria, and Jordan, Israel was able to capture several territories, including the Sinai Peninsula of Egypt, the West Bank of the Jordan River, and the Golan Heights of Syria, during the conflict known as the Six-Day War. Following this war, on November 22, 1967, the United Nations Security Council issued Resolution 242, which clearly states that any territory acquired by Israel through force is considered illegitimate, and Israel is required to withdraw to its previous borders by returning these territories.

With the ongoing tensions between the Israeli and Palestinian sides, Israel constructed a barrier wall in the West Bank of the Jordan River in 2002, citing the need to prevent terrorist attacks. The United Nations General Assembly, during a meeting convened under Resolution 377

(Unity for Peace), requested an advisory opinion from the International Court of Justice regarding the legal implications of the barrier's construction. In its ruling, the International Court of Justice determined that the construction of the wall violated the Palestinian people's right to self-determination.

Following the construction of settlements and gross violations of human rights and humanitarian law by Israel, the third Gaza War occurred in 2014. A few days after the conflict began, on July 14, Egyptian authorities initiated an effort to mediate a ceasefire between Israel and Hamas. The war concluded after 51 days of conflict and political negotiations between the Israelis and the Palestinian resistance. During the third Gaza War, more than two thousand people were killed in Gaza, and over ten thousand were injured.

In the ongoing conflict between Palestine and Israel, on October 7, 2023, the Palestinian group Hamas initiated a military operation by breaching the barrier wall and infiltrating Israeli settlement areas. Beyond the nature of this operation, some have suggested that it can be linked to the Islamic Republic of Iran. Therefore, the central question of this research is whether Hamas's October 7 operation, known as the Al-Aqsa Storm Operation, can be attributed to the Islamic Republic of Iran, and whether this attribution holds under international law.

2. Research Methodology

The type of basic research conducted is descriptive-analytical, utilizing both library resources and electronic resources. This includes books, articles, theses, and official conference materials related to the topic, available in Persian and English, both regionally and internationally.

3. Research Results

On October 7, 2023, the Palestinian forces of Hamas initiated an operation known as the Al-Aqsa Storm Operation, aimed at recapturing occupied territories. Following the commencement of this operation, some observers alleged that it was directed and controlled by the Islamic Republic of Iran. According to Article 8 of the Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, conduct of a person or a group of persons shall be considered an act of a state under international law if the person or group of persons acts under the direction or control of that state in carrying out the conduct.

In this article, the International Law Commission focuses on the term does not clarify its threshold. A review of jurisprudence reveals that several criteria have been proposed to establish control, including effective control, overall control, effective overall control, and ultimate control. International courts have applied one of these criteria based on the specific requirements of each case.

4. Conclusion

Effective control is achieved when, in addition to providing equipment and support, operations are conducted specifically and independently under the command of the controlling authority. The threshold for the effective overall control

criterion lies between the two previously mentioned criteria. Under this criterion, the controlling authority does not monitor and oversee every operation in detail; however, it must maintain dominance over the communication channels beyond the general control criterion. In the ultimate control scenario, the combatant groups are required to report their operations to the controlling authority and receive final orders from that authority.

According to the statements of the official and political representatives of the Islamic Republic of Iran, as well as the report from the Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran to the United Nations, the design, planning, and implementation of the operation were entirely conducted by the Palestinian forces. Furthermore, the operation cannot be attributed to Iran based on any of the aforementioned criteria.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

All parts of the paper at all levels are prepared by the authors.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this study.

علمی پژوهشی

انتساب یا عدم انتساب عملیات ۷ اکتبر حماس علیه اسرائیل به جمهوری اسلامی ایران در پرتو رویه قضایی و اسناد بین المللی

حسین رضازاده^{ID*}، محمد عباسی اتوئی^۲

^۱ استادیار گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
^۲ دکتری حقوق عمومی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

[10.22080/LPS.2024.26677.1597](https://doi.org/10.22080/LPS.2024.26677.1597)

چکیده

گروه فلسطینی حماس در تاریخ ۷ اکتبر سال ۲۰۲۳، به عملیات نظامی علیه اسرائیل مبادرت ورزیدند. در پی عملیات مذکور که به عملیات طوفان الاقصی معروف گشت برخی محققان معتقد به انتساب این عملیات به جمهوری اسلامی ایران هستند. بر طبق ماده ۸ طرح پیش نویس مسئولیت دولت ها برای ارتکاب اعمال متخلفانه بین المللی (۲۰۰۱) زمانی اعمال شخص یا گروهی از اشخاص به یک دولت منتسب می شود که اعمال مذکور به دستور، تحت هدایت یا کنترل دولت صورت گیرد. منتها مسئله اصلی این است که آستانه هدایت و کنترل بر اساس چه معیار یا معیارهایی تعریف می شود. براساس اسناد بین المللی و رویه های قضایی معیارهای متعددی شامل کنترل کلی، کنترل موثر، کنترل کلی موثر و کنترل نهائی برای انتساب اعمال یک گروه نظامی به یک دولت خارجی مطرح شده است. بنظر می رسد با توجه به قواعد حقوق بین الملل و هر کدام از معیارهای مذکور در چهارچوب قواعد حقوق بین الملل، عملیات ۷ اکتبر به جمهوری اسلامی ایران قابلیت انتساب ندارد. نوع پژوهش توصیفی- تحلیلی بوده و با استفاده از منابع کتابخانه ای و همچنین استفاده از منابع الکترونیکی از قبیل کتاب، مقاله، پایان نامه، کنفرانس های رسمی مرتبط با موضوع (منطقه ای و بین المللی) به زبان فارسی و انگلیسی انجام خواهد شد.

تاریخ دریافت:

۱۳ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۷ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۰۱ دی ۱۴۰۳

کلیدواژه ها:

حقوق مسئولیت بین الملل، طوفان الاقصی، کنترل کلی، کنترل کلی موثر، کنترل موثر، کنترل نهائی

* نویسنده مسئول: حسین رضازاده

آدرس: دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

ایمیل: H.rezazadeh69@yahoo.com

۱ مقدمه

یکی از موضوعات چالش برانگیز حقوق بین الملل از بدو تأسیس سازمان ملل متحد و حتی قبل از آن، مسئله فلسطین بوده است. در ۱۵ مه ۱۹۴۸ با خروج نیروهای انگلیسی و اعلان پایان حکومت سرپرستی، (بن گورین) نخست وزیر اسرائیل رسماً تشکیل دولت اسرائیل را با استناد به قطعنامه ۱۸۱ مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعلام داشت. بلافاصله دولت اسرائیل توسط قدرت های بزرگ جهانی از جمله آمریکا و شوروی مورد شناسایی قرار گرفت. با اعلان تشکیل دولت اسرائیل جنگی تمام عیار میان اعراب و اسرائیل به وقوع پیوست که تا نوزده ماه به طول انجامید تا اینکه با چهار قرارداد متارکه که میان اسرائیل از یک طرف و سوریه، لبنان، اردن و مصر از طرف دیگر منعقد گردید به پایان رسید.

اسرائیل که از وضع پیش آمده سخت ناراضی بود همواره به دنبال فرصتی بود تا کنترل اوضاع را به دست گرفته و با اعراب مقابله نماید. در چهارم ژوئن ۱۹۶۷ کابینه اسرائیل حمله به مصر را تصویب و در پنجم ژوئن ۱۹۶۷ حملات اسرائیل آغاز گشت. اسرائیل با از بین بردن نیروی هوایی مصر، سوریه و اردن توانست در جنگ موسوم به (جنگ شش روزه) مناطقی زیادی که شامل صحرای سینای مصر، کرانه باختری رود اردن و بلندی های جولان سوریه می شود را به تصرف خود درآورد. متعاقب این جنگ در ۲۳ نوامبر ۱۹۶۷ شورای امنیت قطعنامه ۲۴۲ را صادر کرده و به صراحت اذعان می دارد که هر سرزمینی که با زور توسط اسرائیل اشغال شده غیر مشروع می باشد و اسرائیل باید با استرداد این سرزمین ها به مواضع قبلی خود بازگردد.

اعراب که بدنبال بازپسگیری مناطق اشغالی بودند در ۱۹۷۳ عملیاتی علیه اسرائیل تدارک می- بینند. اعراب در ابتدا توانستند توفیقاتی کسب کرده و مناطق اشغال شده جنگ ۱۹۶۷ را پس بگیرند اما

نیروهای اسرائیلی به سرعت توانستند با تجهیز نیروهای خود علاوه بر مناطق اشغال شده جنگ ۱۹۶۷، مناطق دیگری را مجدداً اشغال نمایند. شورای امنیت در ۲۳ اکتبر ۱۹۷۳ با صدور قطعنامه ۳۳۸ اعلام نمود که خواستار متارکه جنگ و اجرای قطعنامه ۲۴۲ شورای امنیت می باشد. در نهایت طی قراردادهایی که میان اسرائیل بطور جداگانه با مصر و سوریه منعقد شدند این نبرد به پایان رسید.

با ادامه تنش ها میان طرفین اسرائیلی و فلسطینی، طرف اسرائیلی در سال ۲۰۰۲ با ادعای جلوگیری از حملات تروریستی دیواری موسوم به دیوار حائل را در کرانه باختری رود اردن ایجاد کرد. مجمع عمومی سازمان ملل در جلسه ای که با توجه به قطعنامه ۳۷۷^۱ تشکیل شد خواهان نظر مشورتی دیوان بین المللی دادگستری در رابطه با آثار حقوقی ساخت دیوار حائل شد که دیوان در این رای ساخت دیوار را مغایر با حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین دانست.

در سال ۲۰۱۲ به موجب قطعنامه ۶۷/۱۹ فلسطین توانست با کسب ۱۳۸ رای موافق به جایگاه "دولت ناظر غیرعضو"^۲ ارتقا یابد. در این قطعنامه مجمع عمومی با یادآوری عضویت کامل فلسطین در یونسکو، اتحادیه عرب، سازمان کنفرانس اسلامی، جنبش عدم تعهد و برخی سازمان های دیگر، اظهار امیدواری نمود که شورای امنیت درخواست فلسطین مبنی بر عضویت کامل در سازمان ملل را با نگاهی مثبت مورد توجه قرار دهد.

نیروهای فلسطینی حماس بدنبال بازپسگیری سرزمین های اشغالی، که به تعبیر گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در سرزمین اشغالی فلسطین از آن بعنوان طولانی ترین اشغال سرزمینی در طول تاریخ یاد شده است (A/78/545, 2023, 3)، در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ با شکستن دیوار حائل و ورود به مناطق شهرک نشین اسرائیلی به عملیات نظامی پرداختند. و رای ماهیت عملیات مذکور، برخی مدعی انتساب

² Non-member observer state

¹ Unity for peace

عملیات مذکور به جمهوری اسلامی ایران شدند لذا سوال اساسی در این پژوهش این است که آیا عملیات ۷ اکتبر حماس موسوم به عملیات طوفان الاقصی به جمهوری اسلامی ایران قابلیت انتساب دارد؟ مقاله حاضر پژوهشی بنیادی است که به روش توصیفی- تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و همچنین بهره گیری از منابع الکترونیک اعم از مقاله، اسناد، رویه قضائی مرتبط با موضوع به زبان های فارسی و انگلیسی به بررسی پرداخته و فرض اولیه مقاله عدم انتساب عملیات طوفان الاقصی به ایران می باشد. به منظور پاسخ به سوال فوق، در ادامه ابتدا معیارهای انتساب در حقوق بین الملل در پرتو رویه های قضائی تشریح شده سپس این معیارها نسبت به عملیات طوفان الاقصی مورد بررسی قرار میگیرد تا انتساب یا عدم انتساب عملیات مذکور به جمهوری اسلامی ایران تبیین گردد.

۲ رویه قضایی و تعدد معیارهای کنترل بر نیروهای نظامی خارجی

در ماده ۸ پیش نویس طرح مسئولیت دولتها ناشی از اعمال متخلفانه بین المللی (۲۰۰۱) مقرر شده (رفتار شخص یا گروهی از اشخاص به موجب حقوق بین الملل فعل دولت تلقی می شود در صورتیکه شخص یا اشخاص مزبور در انجام رفتار... تحت کنترل دولت عمل کنند). در این ماده کمیسیون حقوق بین الملل صرفا به اصطلاح کنترل اکتفا نموده و به تعریف و تبیین آن نمی پردازد. همین مسئله موجب تشتت در رویه قضائی شد بطوریکه محاکم مختلف معیارهای متفاوتی برای کنترل را برگزیدند.

در رابطه با کنترل، معیارهای متعددی در رویه قضائی به چشم میخورد. در ۱۹۹۵ شخصی به نام حسن نوهانویچ^۱ در جایگاه مترجم در کنار سایر پناهندگان در اردوگاهی استقرار یافت که تحت

حمایت نیروهای هلندی قرار داشت. بعد از سقوط سربرنیتسا صرفا کارکنان محلی که در خدمت نیروهای هلندی بودند یا کارت شناسایی از سازمان ملل داشتند شایسته اسکان در اردوگاه بودند. لذا پدر، مادر و برادر فرد اخیر به اجبار از اردوگاه اخراج و بعد از آن کشته شدند. پرونده بعدی مربوط به شخصی به نام ریزو مستفیج^۲ می باشد. وی از سال ۱۹۹۴ کارهای الکترونیکی مبارزان هلندی را سامان می داد. بعد از سقوط سربرنیتسا وی به همراه خانواده بدنبال پناهندگی در اردوگاه بوده که برخلاف میلش از اردوگاه اخراج و متعاقبا کشته می شود. (stichting mothers of Srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.105) در هر دو پرونده طبق ادعای خواهان، دولت هلند با ارتکب عمل غیرقانونی، می بایست خسارات زیان دیدگان را جبران کند. در سپتامبر ۲۰۰۸ دادگاه منطقه ای لاهه در پرونده نوهانویچ گرچه به صراحت از معیار کنترل کلی نام نمی برد اما از عباراتی استفاده می شود که بصورت ضمنی گویای آن است که سازمان ملل کنترلی کلی بر نیروهای حافظ صلح هلندی داشته است. (Nollkaemper, 2011, 1147) دادگاه مقرر می کند با توجه به مسئولیت اصلی شورای امنیت در حفظ صلح و امنیت، شرکت در عملیات حفظ صلح ذیل فصل هفت منشور، بطور ضمنی به معنای انتقال (کنترل و فرماندهی عملیات) نیروها به سازمان ملل می باشد. البته در این موارد تصمیم گیری در مورد مسائل شخصی، عقب نشینی نیروها و... به سازمان انتقال نمی یابد. (Hague, H. N. v. Netherland, 2008, para 4.9) طبق رای دیوان بین المللی کیفری برای یوگسلاوی سابق در پرونده تادیچ برای تحقق آستانه لازم برای معیار کنترل کلی صرف تجهیز، تأمین مالی یا آموزش و ارائه پشتیبانی عملیاتی به گروه کفایت نمی نماید بلکه به هماهنگی یا کمک به برنامه ریزی عمومی فعالیت های نظامی یا شبه نظامی نیز نیاز بوده و لذا در معیار کنترل کلی نیازی

² Rizo Mustafić

¹ Hassan Nuhanović

نتیجه می‌گیرد که اخراج اعضای خانواده نوهانویچ و مصطفیچ از اردوگاه به دولت هلند قابل انتساب است چراکه در آن دوره نیروهای هلندی تحت دستور دولت متبوع خود بوده و این دولت قدرت جلوگیری از اخراج آن را داشته است. (Court of Appeal of The Hague, Nuhanovic' v. Netherlands, 2011, para. 5.9) در دکتین نیز در مورد معیار کنترل مؤثر عنوان شده است این معیار نه تنها از لحاظ حقوقی بلکه از جهت اخلاقی تضمین می‌نماید شخصی مسئول است که بیشترین قدرت را در جلوگیری از نقض حقوق بشر داشته است. (Tom Dannenbaum, 2010:158)

در پرونده لوئیزیدو علیه ترکیه نیز دیوان اروپایی حقوق بشر با مسئله‌ی تعیین معیار برای انتساب عمل مواجه بوده است. در پرونده مذکور فردی موسوم به لوئیزیدو که مالک چند قطعه زمین در کرنا بوده است، بر این باور بود که نیروهای ترکیه با اشغال نظامی شمال قبرس، از دسترسی وی به اموالش ممانعت نمودند. همچنین بدلیل همراهی اعتراضات مسالمت آمیز، بوسیله نیروهای ترک دستگیر؛ و پس از اینکه حدود ده ساعت در بازداشت به سربرد، نیمه شب آزاد می‌شود. (Loizidou v. Turkey, 1996, para.11-14) در این پرونده که موضوع اعمال فراسرزمینی حقوق بشر مورد توجه دیوان قرار داشت دیوان برای انتساب عمل از معیار کنترل کلی مؤثر استفاده می‌نماید. آستانه این معیار چیزی میان کنترل کلی و کنترل مؤثر است. (Elhovi Nazari & Jalali, 2016: 739) کنترل کلی مؤثر توسط دیوان اروپایی حقوق بشر تعرف و تشریح نشد. اما با ملاک قراردادن پرونده لوئیزیدو می‌توان دریافت که چنین معیاری معمولاً در عملیات های نظامی یا حضور نیروهای نظامی خارجی (چه به صورت قانونی یا غیرقانونی) قابلیت اعمال پیدا می‌کند. دادگاه اشاره می‌نماید که قدرت خارجی با شمار زیاد نیروهایش و گشت زنی مداوم در سرزمین تحت تصرف و تعبیه ایست بازرسی در کلیه خطوط مواصلاتی، بر امور سرزمین تحت تصرف تسلط داشته است. ولذا قدرت خارجی بر راه های

به صدور دستور برای انجام عملیاتی خاص نمی‌باشد. (ICTY, 1999 : para.131) بنابراین با توجه به موارد مذکور نه تنها تجهیز، تامین مالی و پشتیبانی عملیاتی نیروهای هلندی با سازمان ملل بوده بلکه فعالیت های نظامی با هماهنگی سازمان ملل انجام می‌شده و لذا با این معیار اعمال نیروهای هلندی به سازمان مذکور منتسب می‌باشد.

از دیگر معیارهای انتساب عمل معیار کنترل مؤثر می‌باشد. در ۵ جولای ۲۰۱۱ دادگاه تجدید نظر لاهه (هلند) در پرونده ای مقرر می‌دارد هلند مرتکب عمل غیرقانونی شده و در جولای ۱۹۹۵ به علت اخراج ۴ نفر از اتباع بوسنیایی از اردوگاه نیروهای هلندی در سربرنیتسا مسئول می‌باشد. دادگاه تجدیدنظر برخلاف دادگاه منطقه ای در پرونده مذکور از معیار کنترل مؤثر استفاده نمود. این درحالی بود که دادگاه اروپایی حقوق بشر در پرونده بهرامی و سراماتی از معیار کنترل نهایی برای انتساب مسئولیت استفاده کرده بود. در همان زمان دولت هلند مسئولیت سیاسی این واقعه را پذیرفت اما طبق رای دادگاه تجدیدنظر، دولت هلند نه تنها دارای مسئولیت سیاسی، بلکه دارای مسئولیت حقوقی نیز می‌باشد. (Nollkaemper, 2011, 1144) دادگاه تجدیدنظر برای اعمال معیار کنترل مؤثر به دو مسئله توجه داشت: اول اینکه نیروهای هلندی تحت دستور خاص کدام دولت عمل نمودند. دیوان بین الملل دادگستری در پرونده نیکاراگوئه علیه آمریکا عنوان می‌دارد تجهیز، پشتیبانی، طراحی کلی عملیات برای انتساب اعمال ناقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه به دولت خوانده کافی نیست. چنین اعمالی بدون کنترل آمریکا هم توسط کنتراها انجام می‌گرفت. (Nicaragua v. united states of America, 1986: para. 115) لذا کنترل مؤثر نیازمند دستور خاص در انجام هر عملیات مشخص می‌باشد. (Nicaragua v. united states of America, 1986: para. 80) دوم کدام یک از دولت هلند و سازمان ملل قدرت جلوگیری از وقوع این حادثه را داشتند؟ دادگاه هلند با اعمال این معیار

گرفت. باین حال وقتی نوجوانان در این منطقه مشغول بازی بودند یکی از بمب های کارنکرده ناگهان منفجر و به فوت گاداف بهرامی و آسیب شدید بکیم بهرامی منجر می شود. (Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway, 2007: para.5) ماموریت سازمان ملل متحد در کوزوو به بررسی این موضوع پرداخته در گزارش ۱۸ مارس ۲۰۰۰ اعلام می نماید که این حادثه قتل غیرعمدی است که بواسطه بی احتیاطی واقع شده است. (Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway, 2007: para.6)

دادستان منطقه در ۲۲ می ۲۰۰۰ به آقای بهرامی اعلام می کند انفجار بمب ها یک حادثه بوده و اتهام جنایی بدنبال ندارد، منتها آقای بهرامی می تواند به پیگرد قانونی این حادثه بپردازد. در این راستا آقای آگیم بهرامی مسئله را پیگیری نموده و مدعی می شود که فرانسه قطعنامه ۱۲۴۴ شورای امنیت را نقض نموده است. در نهایت با رد شکایت مذکور اعلام می شود براساس قطعنامه ۱۲۴۴ تا زمانیکه ماموریت سازمان ملل در کوزوو این مسئولیت را بعهده بگیرد؛ نیروهای ناتو بر پاکسازی مین های منطقه، نظارت داشتند. با تحقق انتقال مسئولیت در ۵ جولای ۱۹۹۹، از این تاریخ به بعد مسئولیت بر عهده سازمان ملل قرار دارد. (Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway, 2007: para.7) پرونده دیگری که در دیوان اروپایی حقوق بشر مطرح شد به شخصی به نام سراماتی مربوط بوده است. وی در آوریل ۲۰۰۱ در کوزوو به اتهام شروع به قتل عمد و تملک غیرقانونی اسلحه دستگیر شد. در ۲۳ می ۲۰۰۱ بر علیه وی کیفرخواست صادر و در ۴ ژوئن ۲۰۰۱ دیوان عالی دستور آزادی وی را صادر کرده و به متهم اجازه تجدید نظرخواهی داده شد. در پاسخ به اعتراض نماینده (وکیل) سراماتی در رابطه با بازداشت وی، نماینده نیروهای ناتو در کوزوو اعلام داشت بر طبق

ارتباطی کنترل و بر مناطق استراتژیک نظارت داشته است. (Loizidou v. Turkey, 1996: para.16) با این حال دادگاه عنوان می نماید که برای انتساب اعمال به قدرت خارجی نیازی نیست که قدرت اخیر کنترل دقیقی بر فعالیت ها و سیاست های سرزمین تحت تصرف داشته باشد. به نظر می رسد با ذکر عبارت اخیر دادگاه بدنبال تفکیک معیار کنترل کلی مؤثر از کنترل مؤثر باشد؛ بدین معنا که نیازی نیست تا عملکرد نیروهای خارجی در هر مورد به دستور خاص قدرت خارجی باشد. از طرف دیگر در معیار کنترل کلی نیازمند تجهیز، تامین مالی، پشتیبانی و همچنین طراحی کلی عملیات است اما در اینجا حضور گسترده نیروهای خارجی و کنترل راه های مواصلاتی و مناطق استراتژیک فراتر از کنترل کلی می باشد. بنابراین آستانه کنترل کلی مؤثر کمتر از کنترل مؤثر و فراتر از کنترل کلی می باشد. (Stefan talmon, 2009: 511) بدین ترتیب دیوان در این مورد اذعان می دارد که نیازی نیست تا مشخص گردد آیا ترکیه بر سیاست ها و اقدامات مقامات دولتی در سرزمین های اشغالی، کنترل دقیقی داشته است. شمار زیاد نیروهای نظامی ترکیه نشان می دهد که این نیروها کنترل کلی مؤثری بر بخشی از سرزمین داشته اند. ممانعت مداوم نیروهای ترکی، از دسترسی خانم لوئیزیبدو به اموالش نمایانگر آن است که عمل منتسب به ترکیه می باشد. (Loizidou v. Turkey, 1996: para.56-57)

رویه قضائی به معیارهای کنترل کلی، کنترل مؤثر و کنترل کلی مؤثر اکتفا نکرده و در پرونده آگیم و بکیر بهرامی^۱ علیه فرانسه و سراماتی علیه فرانسه، آلمان و نروژ معیار جدیدی را برای انتساب عمل مطرح می نماید. یکی از پرونده های دیوان اروپایی حقوق بشر به اواخر هزاره دوم برمی گردد. در سال ۱۹۹۹ شهر میترویکا توسط نیروهای ناتو بمباران شد. منتها بدلیل وجود تعدادی بمب های خوشه ای منفجر نشده، منطقه مذکور مورد پاکسازی قرار

^۱ Agim and Bekir Behrami

در کوزوو ممانعت بعمل آورد بنابراین باین نگاه کنترل نهایی این عملیات در اختیار شورای امنیت می باشد. (Mujezinović Larsen, 2008: 523)

همانطور که از آرای مذکور برمی آید با توجه تشتت آرا و دکترین های متفاوت در زمینه معیار انتساب عمل، نمی توان از وجود عرف بین المللی در این زمینه سخن گفت. با این وجود برخی اسناد بین المللی از جمله طرح مواد مربوط به مسئولیت سازمان های بین المللی (۲۰۱۱) با انتخاب معیار کنترل مؤثر در جهت توسعه حقوق بین الملل گام برداشته است. گرچه رویه قضایی در این زمینه به اندازه ای نیست که بتوان از عرف بین المللی سخن گفت اما تمایل رویه قضایی در سال های اخیر به اعمال معیار کنترل مؤثر، زمینه های شکل گیری عرف بین المللی در این حوزه را فراهم و به این تشتت پایان دهد.

۳ اقبال حقوق بین الملل به سمت معیار کنترل مؤثر

همانطور که در قسمت قبل مطرح شد رویه قضایی از معیارهای متفاوتی برای احراز کنترل و انتساب عمل استفاده نموده است. با اینحال طرح پیش نویس مسئولیت سازمان های بین المللی ناشی از اعمال متخلفانه بین المللی (۲۰۱۱) و رویه قضایی نشان می دهد که اقبال جامعه بین المللی به سمت معیار کنترل مؤثر بیشتر از سایر معیارها می باشد.

پس از اینکه کمیسیون طرح پیش نویس مواد مسئولیت دولت ها را با موفقیت به اتمام رساند بررسی مسئولیت سازمان های بین المللی را آغاز نمود. بدین منظور آقای جورجیو گایا را بعنوان مخبر ویژه کمیسیون برگزید. در نهایت در سال ۲۰۱۱ متن پیش نویس مواد مسئولیت سازمان های بین المللی در ۶۷ ماده تکمیل و به مجمع عمومی تقدیم گردید. (Beigzadeh, 1391, 138) طبق پیش نویس اخیر، معیار انتساب عملکرد را کنترل مؤثر عنوان می نماید. گرچه طرح مذکور به سازمان های بین المللی ارتباط دارد اما بدلیل جدیدتر بودن طرح مذکور می

قطعنامه ۱۲۴۴ برای حفظ امنیت منطقه و حمایت از نیروهای ناتو در کوزوو می تواند مبادرت به بازداشت افراد نمایند. همچنین نیروهای ناتو در کوزوو مدعی بودند که اطلاعاتی دارند که نشان میدهد که آقای سراماتی در عملیات های مسلحانه گروهی در مرزهای کوزوو و مقدونیه دخالت داشته و تهدیدی علیه امنیت نیروهای ناتو در کوزوو به حساب می آید. (Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway, 2007: para.11) گرچه آقای سراماتی در نهایت تبرئه شد دیوان اروپایی حقوق بشر در پرونده اخیر با این سوال روبرو بود که اعمال مذکور به دول ارسال کننده نیرو یا نهادهی که نیروها را به خدمت گرفته منتسب می شود. برای پاسخ به این سوال تبعاً باید از معیاری استفاده نمود تا مشخص شود رفتارهای ادعایی به کدام یک از موارد مذکور قابل انتساب می باشد.

دیوان اروپایی حقوق بشر در این پرونده به معیار کنترل نهایی متوسل و استدلال خود را بر مبنای اعطای نمایندگی از طرف شورای امنیت بنا نهاد. دیوان برای تحقق نمایندگی چند مولفه را مورد بررسی قرار می دهد: از طرفی طبق فصل هفت منشور ملل متحد به شورای امنیت صلاحیت اعطای نمایندگی به دولت ها یا سایر سازمان های بین المللی را دارد از طرف دیگر صلاحیت های اعطایی به نماینده باید قابل تفویض، قاطع و صریح انجام شود. همچنین فرماندهی نیروهای نظامی می بایست به شورای امنیت گزارش دهد. (Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway, 2007: para.134) همچنین ویژگی خاص قطعنامه ۱۲۴۴ در اعطای نمایندگی، در بکارگیری معیار مذکور توسط دیوان اروپایی حقوق بشر مؤثر بوده است. باین توضیح که معمولاً برای نمایندگی یک بازه زمانی مشخص می شود اما در این قطعنامه مقرر گردید که نمایندگی تا زمانیکه شورای امنیت راجع به انتهای آن تصمیم بگیرد ادامه داشت و لذا اعضای دائم شورای امنیت می تواند از پایان یافتن نمایندگی

توان از آن، به منظور رفع ابهام از طرح پیش نویس مسئولیت دولت‌ها استفاده نمود.

به نظر کمیسیون، دولت یا سازمان بین‌المللی ارسال‌کننده نیرو می‌تواند موافقت‌نامه‌ای با سازمانی که نیروها را در اختیار می‌گیرد منعقد نماید. در این موافقت‌نامه طرفین می‌توانند معین نمایند که در صورت نقض تعهد، مسئولیت بعهدہ دولت یا سازمان بین‌المللی ارسال‌کننده نیرو یا سازمان بین‌المللی پذیرنده نیرو باشد. طبق ماده ۹ مدل قرارداد مشارکت، در مورد نیروهای نظامی که در اختیار سازمان ملل قرار می‌گیرند، در صورت تخلف و ورود خسارت، در برابر ثالث سازمان ملل مسئول می‌باشد اما در صورتیکه تسامح فاحش یا سوء رفتار عامدانه‌ای انجام شود سازمان ملل می‌تواند به دولت مشارکت‌کننده مراجعه نماید. نکته حائز اهمیت این است که قرارداد اخیر، که صرفاً مربوط به انتساب مسئولیت است نه انتساب رفتار، تنها در رابطه طرفین قرارداد مجری بوده و لذا دولت ثالث می‌تواند به طرفی که طبق قواعد عام حقوق بین‌الملل مسئولیت منتسب به اوست بدون توجه به این موافقت‌نامه مراجعه نماید. (ILC, 2011: 20)

در پرونده نوهانویچ نیز دادگاه منطقه‌ای لاهه این موضوع را مورد توجه قرار می‌دهد. بنظر خواهان نظارت کافی بر نیروهای هلندی برای رعایت هنجارهای حقوق بشری وجود نداشت. و این عدم نظارت به دولت هلند قابلیت انتساب دارد. منتها با اشاره به اینکه این نیروها در اختیار سازمان قرار گرفته و سازمان فرماندهی عملیات را بر عهده داشت لذا اعمال آن‌ها به سازمان منتسب می‌گردد. حتی براساس ماده ۹ قرارداد مشارکت، اگر نیروهای هلندی مرتکب تسامح فاحش و سوء رفتار عامدانه‌ای شوند صرفاً دولت هلند در برابر سازمان ملل مسئولیت دارد. به عبارتی در این مورد دولت هلند شخص ثالث محسوب و تنها سازمان ملل می‌تواند به این دولت مراجعه نماید. (District Court in The Hague, H. N. v. Netherland, 2008, para 4.13)

طبق تعریف کمیسیون کنترل مؤثر اعمال کنترل واقعی بر عمل مشخص ارگانی است که در اختیار سازمان بین‌المللی قرار گرفته به عبارت دیگر برای انتساب عمل، باید دید کدام یک از دولت یا سازمان ارسال‌کننده نیرو یا سازمان دریافت‌کننده بر عمل ارگان مذکور کنترل واقعی دارند. (ILC, 2011: 20)

کمیسیون همچنین به نقل از گزارش دبیرکل سازمان ملل در مورد جنبه‌های اجرایی و مالی عملیات حفظ صلح ملل متحد (۱۹۹۶) عنوان می‌دارد که در عملیات‌های مشترک می‌بایست میزان کنترل مؤثر در انتساب عمل به طرفین ملاک قرار گیرد. دبیر کل در این گزارش عنوان می‌دارد مسئولیت بین‌المللی سازمان ملل در عملیات‌های مشترک مفروض می‌باشد. زیرا فرض بر این است عملیات‌های مذکور به دستور و کنترل منحصر به فرد سازمان ملل انجام می‌شوند. همچنین دبیرکل عنوان می‌دارد که برای انتساب مسئولیت در وهله اول می‌بایست به موافقت‌نامه همکاری میان طرفین رجوع نمود. در غیاب موافقت‌نامه، در هر مورد انتساب مسئولیت با توجه به میزان کنترل مؤثر تعیین می‌گردد. (ILC, 2011: 23)

از جمله انتقاداتی که به ماده ۷ پیش‌نویس مواد مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی وارد شده این است که میزان کنترلی که سازمان باید بر ارگان دولت یا سازمان دیگر داشته باشد تا به آستانه کنترل مؤثر برسد و متعاقباً اعمال ارگان مذکور به سازمان منتسب گردد را معین نمی‌نماید. به عبارت دیگر کمیسیون معین نمی‌کند کنترل باید چه آستانه‌ای داشته باشد تا کنترل مؤثر محقق شود. (Palchetti, 2015: 35)

تفسیر کنترل مؤثر (که نیازمند آستانه بالایی است) پیچیده و از طرفی اثبات معیار کنترل مؤثر دشوار می‌باشد. و لذا منجر به این نتیجه می‌شود که در غالب موارد کنترل سازمان بر ارگان به خدمت گرفته شده به آستانه کنترل مؤثر نمی‌رسد در نتیجه غالباً دولتی که نیروهای خود را ارسال نموده مسئول قلمداد می‌شود. این مسئله در نهایت می‌تواند منجر به کاهش همکاری دولت‌ها

کشور را کسب می نماید. در سال ۲۰۰۴ شخص مذکور برای رفتن به عراق، ابتدا به امارات سفر می کند. منتها در دبی توسط ماموران امنیتی دستگیر و پس از گذشتن حدود نصف روز آزاد می شود. در ۱۰ اکتبر ۲۰۰۴ نیروهای نظامی آمریکا، بر اساس اطلاعات واصله توسط سرویس-های اطلاعاتی انگلستان، وی را در منزل خواهرش در بغداد دستگیر نمودند. الجدا در بازداشتگاهی که توسط نیروهای بریتانیا اداره می شد در بصره زندانی گردید. وی با ادعای همکاری با تروریست ها تا ۳۰ دسامبر ۲۰۰۷ را در زندان سپری نمود. (Case of al-jedda v. The United Kingdom, 2011: Para 9-15) در این پرونده دیوان اروپایی حقوق بشر معتقد بود آمریکا و بریتانیا در زمان اشغال عراق با تشکیل ائتلافی موقت، صلاحیت های دولتی را اعمال میکردند. گرچه از آمریکا درخواست شد تا راجع به فعالیت های نظامی در عراق گزارش های ادواری به سازمان ملل ارائه کند بااین حال سازمان مذکور هیچ کنترلی بر فعالیت نیروهای نظامی نداشته است. (Case of al-jedda v. The United Kingdom, 2011: Para 80) بنظر دیوان با توجه به اینکه شورای امنیت کنترل مؤثر و کنترل نهایی بر فعالیت نظامیان نیروهای چند ملیتی نداشته، بازداشت خواهان به سازمان ملل قابل انتساب نیست. (Case of al-jedda v. The United Kingdom, 2011: Para 84)

از دیگر پرونده هایی که در این زمینه قابل ذکر است پرونده مادران سربرنیتسا می باشد. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands: 2013, para.11) سربرنیتسا شهری در شرق بوسنی بوده و جمعیت آن را غالباً بوسنیایی ها و صرب ها تشکیل می دادند؛ با این توضیح که جمعیت بوسنی سه برابر صرب ها بوده است. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands: 2013, para.12) صرب ها که بدنبال تشکیل جمهوری سرپسکا (جمهوری صرب بوسنی) بودند در سال ۱۹۹۲ سربرنیتسا را مورد حمله قرار

با سازمان ملل، در زمینه ماموریت های حفظ صلح گردد. به همین دلیل به نظر نمی رسد آستانه ای که کمیسیون در ماده ۷ پیش نویس مواد مسئولیت سازمان های بین المللی برای تحقق کنترل مؤثر مد نظر قرار داده؛ با آستانه کنترل مؤثر در پیش نویس مواد مسئولیت دولت ها بطور کامل مطابقت داشته باشد. از سیاق ماده ۷ چنین برمی آید که مفهوم کنترل در این ماده به این معنا نیست که یک رفتار مشخص بطور کامل به کدام دولت یا سازمان منتسب می شود بلکه به این معناست که به کدام یک از نهادهای مذکور قابلیت انتساب دارد. (International Law Commission, 2014: 53-) به عبارتی نیاز نیست که عمل انجام شده به دستور و کنترل خاص سازمان انجام گیرد تا کنترل مؤثر در چهارچوب ماده ۷ پیش نویس مواد مسئولیت سازمان ها تحقق یابد. به نظر می رسد کمیسیون بر این واقعیت توجه داشته که اگر آستانه ی بالایی را برای تحقق کنترل مؤثر در نظر گیرد (همانطور که عنوان شد) غالباً مسئولیت به دولت ارسال کننده نیرو منتسب می شود. ولذا گرچه در ماده ۷ به صراحت عنوان نشده اما برای تحقق کنترل مؤثر در سیاق ماده ۷ آستانه پایین تری از آنچه در پیش نویس مواد مسئولیت دولت ها آمده کفایت می نماید. (Palchetti, 2016:104) رویه قضایی نیز در سال های اخیر معیار کنترل مؤثر را مدنظر داشته است.

در سال ۲۰۱۲ دیوان اروپایی حقوق بشر در پرونده هلال عبدالرزاق علی الجدا علیه بریتانیا با استناد به پیش نویس مواد مسئولیت سازمان های بین المللی معیار کنترل مؤثر را مورد توجه قرار می دهد. الجدا در ۱۹۵۷ در عراق متولد و در سال ۱۹۷۸ به امارات متحده عربی و پاکستان می رود. در سال ۲۰۱۲ دیوان اروپایی حقوق بشر در پرونده الجدا با استناد به پیش نویس مواد مسئولیت سازمان های بین المللی معیار کنترل مؤثر را مبنا قرار می دهد. وی در سال ۱۹۵۷ در عراق متولد میشود. در سال ۱۹۹۲ به انگلستان رفته و در سال ۲۰۰۰ تابعیت این

که در جنگل دستگیر کرده بودند به قتل می‌رسانند. (Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 2014: para 2.43, 45.2, 45.5, 45.10)

بازماندگاه قربانیان حادثه در دادگاه لاهه علیه دولت هلند و سازمان ملل طرح دعوا می‌نمایند. دادگاه منطقه ای با حکم به مصونیت مطلق سازمان ملل، در مورد دولت هلند اعلام می‌نماید که طبق حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی دولت هلند هیچ الزامی به پیش‌گیری از ارتکاب ژنوسید ندارد و طبق کنوانسیون ممانعت و مجازات ژنوسید دولتها صرفا باید تضمین نمایند که ارتکاب ژنوسید بدون مجازات باقی نمی‌ماند. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.66) همچنین دادگاه منطقه ای عنوان می‌کند که مصونیت دولت حتی با نقض قاعده آمره ملغی نمی‌گردد. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.67) در نهایت دادگاه منطقه ای فقدان صلاحیت خود را با استناد به مصونیت سازمان ملل اعلام می‌نماید. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.71)

دادگاه استیناف لاهه در این پرونده عنوان می‌دارد حتی اگر در صورت ارتکاب ژنوسید مصونیت لغو گردد باز هم در این پرونده سازمان ملل مبادرت به ژنوسید نکرده است تا مصونیت آن لغو گردد حداکثر اتهام وارد بر سازمان ملل این است که از ارتکاب ژنوسید آنچنان که باید جلوگیری ننموده است. لذا دادگاه استیناف نیز مصونیت سازمان ملل را میپذیرد. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.81) دیوان عالی هلند نیز در همین راستا عنوان می‌دارد هر چه قدر جنایت شدید باشد باز هم به مصونیت سازمان ملل خللی وارد نمی‌گردد. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands, 2013: para.81)

دادند (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands: 2013, para.13) در ۱۶ آوریل ۱۹۹۳ شورای امنیت به اتفاق آرا قطعنامه ۸۱۹ را صادر نموده و سربرنیتسا و اطراف آنرا منطقه امن اعلام نموده و از متخاصمین می‌خواهد که از حمله مسلحانه یا هرگونه عمل خصمانه نسبت به این مناطق خودداری ورزند. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands: 2013, para.14) در منطقه امن (که در محاصره صرب‌ها بود) نیروهای بوسنیایی خلع سلاح شده، جمعیت غیرنظامی، ساکنین محلی و ۴۰۰ نظامی هلندی حضور داشتند. (Stichting mothers of srebrenica and others against the Netherlands: 2013, para.16) در ۳ ژوئن ۱۹۹۵ با حمله به برج دیدبانی آغاز و در ۱۱ جولای با گرفتن شهر سربرنیتسا به اوج خود رسید. (Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 2014: para 2.21) بعد از ظهر ۱۱ جولای، قبل از سقوط سربرنیتسا، دهها هزار پناهنده مسلمان بوسنی به سمت اردوگاه نیروهای هلندی در پوتوکاری فرار کردند زیرا این منطقه بعنوان منطقه امن تعیین شده بود. (Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 2014: para 2.35) در حالیکه حدود ۱۰ تا ۱۵ هزار مرد مسلمان بوسنیایی به جنگل‌های اطراف پوتوکاری پناه بردند. اما ۶۰۰۰ نفر از این مردان توسط نیروهای صرب دستگیر شدند. (Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 2014: para 2.35-36) متعاقب این حوادث فرمانده نیروهای هلندی با ژنرال ملادیچ مذاکره نموده در نتیجه این مذاکرات ملادیچ می‌پذیرد پناهندگان با امنیت منطقه امن را تخلیه نمایند. (Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 2014: para.2.39, 4.212) با این حال نیروهای صرب به بهانه بازجویی از افرادی که مظنون به جنایت جنگی بودند عده ای از مردان را، از سایرین جدا و آن‌ها را به همراه کسانی

Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.57, 68). اما اعمالی که برخلاف دستورات سازمان ملل انجام شده، چه به دستور دولت هلند باشد یا خیر، به دولت اخیر منتسب می شود چراکه دولت مذکور کنترل مؤثری بر آماده سازی، خروج و انضباط نیروهای هلندی اعمال می کرده است. البته دادگاه عنوان می دارد قبل از سقوط سربرنیتسا دولت هلند هیچگونه کنترل مؤثری بر نیروهای هلندی نداشته است. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.79 اما بعد از سقوط سربرنیتسا به دو دلیل دولت کنترل مؤثری بر نیروهای هلندی داشته است اول اینکه تنها گروه نظامی که در منطقه حضور داشته و بر منطقه مسلط بوده نیروهای هلندی بوده اند. دوم اینکه بعد از سقوط سربرنیتسا سازمان ملل کنترلی بر منطقه پوتوکاری نداشته ولذا کنترل مؤثر دولت مفروض و مسئولیت به دولت قابل انتساب می باشد. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.154 دادگاه منطقه ای در نهایت عنوان می کند با توجه به اینکه فرمانده نیروهای حفاظت سازمان ملل آقای گوبیلیارد به نیروهای هلندی دستور می دهد که از پناهندگان محافظت نمایند تنها اعمال نیروهای هلندی که در راستای این دستور باشد به سازمان ملل منتسب می شود و سایر عملکردها و رای دستور سازمان یا تخلف از آن محسوب و به دولت هلند قابل انتساب است. همچنین دولت هلند قبل از دوره انتقال و همچنین محدوده مکانی خارج از منطقه امن، کنترل مؤثری نداشته لذا فعالیت های انجام شده در محدوده زمانی و مکانی مذکور به دولت هلند منتسب نمی گردد. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.87

در سال ۲۰۱۷ این رای مورد تجدید نظر قرار گرفته و دادگاه استیناف نیز با اشاره به ماده ۷ پیش نویس مواد مسئولیت سازمان های بین المللی معیار کنترل مؤثر را اعمال می نماید. با این حال دادگاه استیناف

others against the Netherlands, 2013: (para.94

پرونده مادران سربرنیتسا مجددا در سال ۲۰۱۴ در دستور کار دادگاه منطقه ای لاهه قرار گرفت. دادگاه منطقه ای در این پرونده بر خلاف پرونده نوهانویچ معیار کنترل مؤثر را مدنظر قرار می دهد. دادگاه کنترل مؤثر را کنترل واقعی دولت بر اقدامات خاص نیروهای هلندی تعریف می نماید. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.34 برای بررسی کنترل مؤثر در این پرونده، دادگاه در ابتدا بررسی می نماید دولت هلند تا چه میزان کنترل و فرماندهی نیروهای هلندی را به سازمان ملل انتقال داده است. در این مورد دادگاه نتیجه می گیرد پس از اینکه دولت هلند موافقت می نماید که نیروهای خود را در اختیار سازمان ملل قرار دهد عملاً کنترل و فرماندهی آن ها به سازمان ملل واگذار شده و بعنوان نیروی حفاظت سازمان ملل عمل می نمایند. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.37 طرف دیگر دولت هلند برخی صلاحیت ها را برای خود حفظ نمود: نظارت بر انتخاب و آموزش نیروهای نظامی، صلاحیت بر خروج نیروهای نظامی از ماموریت، نظارت بر انضباط پرسنل نظامی و اعمال صلاحیت کیفری بر نیروهای هلندی در صورت ارتکاب جنایت. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.41 با توجه به اینکه دولت هلند برخی صلاحیت ها را برای خود حفظ نمود دادگاه از یک طرف میان اعمالی که نیروهای هلندی به دستور سازمان ملل انجام داده اند از طرف دیگر اعمالی که به دستور دولت هلند یا عملی که بطور مستقل خارج از چهارچوب دستورات سازمان ملل انجام داده اند تفکیک قائل می شود. (Hague District Court, Mothers of) Srebrenica/Netherlands, 2014: para 4.57-68, 58). بالتبع هر عملی که به دستور سازمان ملل انجام شده به دولت هلند قابل انتساب نیست.

منتسب می باشد. (Court of Appeal of The Hague, X and Stichting Mothers of Srebrenica v. State of the Netherlands, 2017, Para.25) با توجه به مطالب مذکور به نظر می رسد علیرغم تشتت رویه قضایی در این زمینه، نوعی اقبال به سوی معیار کنترل مؤثر دیده می شود گرچه به نظر می رسد هنوز به سختی بتوان از عرفی شدن این معیار سخن گفت.

۴ امکان سنجی انتساب عملیات طوفان الاقصی به ایران در پرتو معیارهای اعمال کنترل نسبت به نیروهای خارجی

فلسطین شامل دو منطقه جدا از هم به نام‌های کرانه باختری رود اردن و منطقه غزه است. کرانه باختری در شرق فلسطین و غزه در جنوب غربی آن است. منطقه نوار غزه با ۴۱ کیلومتر طول و از ۶ تا ۱۲ کیلومتر عرض، از جنوب غربی با مصر و از شمال و شرق با اسرائیل هم‌مرز است. نوار غزه به مساحت ۳۶۰ کیلومتر مربع در جنوب فلسطین قرار داشته و نامش را از شهر غزه که بزرگ‌ترین شهر در این منطقه است، می‌گیرد.^۱

در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ (۱۵ مهر ۱۴۰۲) گردان عزالدین قسام از شاخه های نظامی گروه حماس با شلیک چند هزار راکت و تخریب دیوار حائل عملیات نظامی موسوم به طوفان الاقصی را علیه اسرائیل آغاز نمود. حمله مذکور برای اسرائیل فاعلگیرکننده و گستره آن به نوعی بی سابقه به نظر می رسد. (ARAL, 2023, 182) نیروهای حماس در عملیات مذکور، بصورت زمینی، هوایی و دریایی در استحکامات پیشرفته اسرائیل در ۳۰ منطقه و ۲۲ روستا عملیات نمودند. (Alam, 2024, 2)

با استناد به ماده ۸ پیش نویس مذکور، اعمالی که ورای دستورات سازمان ملل یا بر خلاف آن انجام شدند را به دولت قابل انتساب نمی داند. ماده ۸ مقرر می دارد: (عمل ارگان یا نماینده یک سازمان بین المللی طبق حقوق بین الملل عمل آن سازمان تلقی می شود اگر ارگان یا نماینده مذکور در ظرفیت رسمی و در چهارچوب کارکردهای کلی آن سازمان عمل نماید حتی اگر عمل فراتر از صلاحیت آن ارگان یا نماینده بوده یا نقض دستورات محسوب گردد) دادگاه با توجه به عبارت پایانی ماده ۸ معتقد است اگر نیروهای هلندی در ظرفیت رسمی و در چهارچوب کارکردهای کلی سازمان ملل عمل کرده باشند عملکردهای آن به سازمان منسوب می شود حتی اگر ورای فرامین سازمان یا برخلاف دستورات آن عمل کرده باشند. (Court of Appeal of The Hague, X and Stichting Mothers of Srebrenica v. State of the Netherlands, 2017, Para.15.2) به نظر دادگاه استیناف ماموران حافظ صلح هلندی حادثه سربرنیتسا فراتر از ظرفیت رسمی خود بعنوان ماموران حافظ صلح عمل نکرده اند؛ تصمیم در مورد ترک منطقه، بازپس گیری برج دیده بانی، تصمیم گیری در مورد تسلیحات خود و تسلیحات ضبط شده، استقرار مناسب ابزار پزشکی و... تماما از وظایف و صلاحیت های ماموران حافظ صلح ملل متحد می باشد. (Court of Appeal of The Hague, X and Stichting Mothers of Srebrenica v. State of the Netherlands, 2017, Para.16.1) در نهایت دادگاه نتیجه میگیرد دولت هلند تنها در دوره انتقال بر اعطای کمک های بشردوستانه و آماده سازی پناهجویان برای تخلیه منطقه امن کنترل مؤثر داشته است. ولذا اعمال نیروهای هلندی در محدوده مذکور به دولت هلند قابل انتساب می باشد. (Ryngaert, 2017: 456) بنابراین دادگاه استیناف بر خلاف دادگاه منطقه ای لاهه معتقد نیست اعمالی که نیروهای هلندی بر خلاف دستورات سازمان انجام داده اند به دولت

¹ https://fa.wikipedia-dia.org/wiki/%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B1_%D8%BA%D8%B2%D9%87

جمهوری اسلامی ایران را بیان نموده است. در این گزارش از حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین بعنوان قاعده ذاتی و آمره بین المللی یاد شده و تاکید می گردد که سرنوشته فلسطین باید توسط مردم این سرزمین معین شود. همچنین در گزارش اخیر تبیین شده که عملیات طوفان الاقصی در پاسخ به بیش از هفت دهه اشغالگری اسرائیل و جنایات شنیعی بود که در این سرزمین اتفاق افتاده است و جمهوری اسلامی ایران هیچگونه مداخله ای بر عملیات ۷ اکتبر (طوفان الاقصی) نداشته و طراحی و اجرای عملیات اخیر صرفا توسط خود فلسطینیها رقم خورده است.

همانطور که در پرونده نوهانویچ علیه هلند ذکر شد از دیگر مولفه های معیار کنترل مؤثر قدرت جلوگیری از نزاع و وقوع حادثه می باشد. نزاع واقع شده میان فلسطین و اسرائیل از تاریخ ۷ اکتبر ۲۰۲۳ آغاز و در نهایت (تا زمان نگارش این متون) با توافق میان طرفین متوقف شده و بین آن ها آتش بس اعلام گردید لذا در نهایت نیروهای فلسطینی با پذیرش آتش بس به این نزاع خاتمه دادند که این مسئله نشان میدهد کنترل عملیات و امکان توقف آن با نیروهای فلسطینی بوده و ایران نقشی در این زمینه نداشته است. بنابراین طراحی، دستور و اجرای عملیات و حتی توقف آن در نهایت با نیروهای فلسطینی بوده و ایران نقشی در این موارد نداشته است.

با توجه به معیارهای مذکور در قسمت های قبل پایین ترین آستانه انتساب در چهارچوب هدایت و کنترل را کنترل کلی تشکیل میدهد. از طرف دیگر ممکن است ادعا شود با توجه به سابقه پرونده تادیچ در حوزه های کیفری اقبال به سوی معیار کنترل کلی بیش از سایر معیارها می باشد. در این مورد باید عنوان نمود حتی اگر تجهیز نیروهای حماس توسط جمهوری اسلامی ایران را بپذیریم باز هم طبق رای دیوان بین المللی کیفری برای

در مقابل اسرائیل با اعلان رسمی جنگ عملیات شمشیرهای آهنین را آغاز نمود. و به تعبیر گزارشگر ویژه سازمان ملل در سرزمین اشغالی فلسطین حتی جمعیت و اماکن غیرنظامی، هدف نظامی اسرائیل قرار گرفت. (A/HRC/55/73, 2024, 17) براساس گزارش وزارت بهداشت فلسطین در ۱۴ اکتبر ۲۰۲۳ تا این تاریخ با حملات نظامی اسرائیل ۲۸ نفر از کارکنان حوزه سلامت کشته شدند.^۱ (Smith and others, 2023, 1)

نماینده حماس در ایران دلیل آغاز عملیات طوفان الاقصی را وجود هزاران اسیر فلسطینی شامل زنان، کودکان و مردان، بازداشت غیرقانونی، نقض گسترده حقوق اسرای فلسطینی اعم از زن و مرد و سکوت جامعه بین المللی عنوان داشته است. Towhidi, (2024, 205) در این راستا برخی نویسندگان عملیات طوفان الاقصی را در راستای دفاع مشروع و حق بر مقاومت تحلیل نمودند. (AbuHasballah, The) Palestinian Operation on October 7 Between International Legitimacy and Criminalization, 2024, 94) منتها برخی اندیشمندان و سیاستمداران بطور صریح یا ضمنی مدعی حمایت، هدایت و کنترل ایران بر عملیات طوفان الاقصی شده و از انتساب این عملیات به ایران سخن گفته اند. (Mahmoudian, 2023, 8)

در بررسی این مسئله معیارهای فوق الذکر باید مورد توجه قرار گیرد. معیار کنترل مؤثر زمانی محقق می گردد که نه تنها تجهیز، پشتیبانی و طراحی عملیات به دولت کنترل کننده قابل انتساب باشد بلکه دولت مذکور بطور خاص و مجزا برای هر عملیات دستور اجرا صادر نماید بنابراین در این چهارچوب زمانی عملیات طوفان الاقصی به ایران قابل انتساب است که تجهیز، پشتیبانی، طراحی و دستور عملیات توسط ایران صادر شده باشد. در ۱۰ اکتبر ۲۰۲۳ ماموریت دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد طی گزارشی موضع رسمی

بیشتر از ۳ میلیون نفر در سرزمین اشغالی به کمک های بشردوستانه نیازمند هستند. (Akgül-Açıkmeşe, 2024, 72)

^۱ گستره حمله شمشیر آهنین به حدی بوده که بنابر گزارش "عملیات اروپایی حمایت مدنی و کمکهای بشردوستانه" حدود

انتساب عملیات مذکور از طریق ماده ۱۱ فوق الذکر نیز منتفی می باشد.

معیار کنترل کلی مؤثر که آستانه ای میان کنترل کلی و کنترل مؤثر دارد براساس پرونده لوئیزیدو زمانی محقق می شود که معمولاً با حضور نیروهای نظامی خارجی همراه باشد. دیوان اروپائی حقوق بشر در این پرونده عنوان می دارد که برای انتساب اعمال به قدرت خارجی نیازی نیست که قدرت اخیر مانند کنترل مؤثر، کنترل دقیقی بر فعالیت ها و سیاست های سرزمین تحت تصرف داشته باشد بلکه تسلط قدرت خارجی بر خطوط ارتباطی سرزمین تحت تصرف و نظارت بر مناطق استراتژیک کفایت می کند. (Loizidou Turkey, 1996: para.16) این در حالیست که هیچ منبع رسمی از حضور ایران و تسلط آن بر خطوط ارتباطی و مناطق استراتژیک گزارشی ارائه ننموده است. چراکه در بحبوحه جنگ، وزیر جنگ اسرائیل رسماً اعلام نمود آب، برق و گاز مناطق فلسطینی را قطع کرده و کلیه مرزها و راه های مواصلاتی را خواهند بست. این مسئله نشان می دهد کنترل راه های ارتباطی با اسرائیل بعنوان قدرت اشغالگر می باشد به همین واسطه می تواند از واردات نیازهای حیاتی مردم غزه جلوگیری نماید. بنابراین با عدم حضور رسمی نیروهای ایران در این منطقه و عدم تسلط و نظارت بر راه های ارتباط معیار کنترل کلی مؤثر نیز منتفی بوده و از این حیث نیز به ایران قابلیت انتساب ندارد.

معیار کنترل نهایی نیز زمانی محقق می گردد که گروهی به نمایندگی و نیابت از نهاد یا دولت کنترل کننده اقدام به عملیات می کنند. در این مورد همانطور که در پرونده بهرامی در دیوان اروپایی حقوق بشر ذکر شود زمانی کنترل نهایی مصداق پیدا میکند که گروه نماینده گزارش عملیات خود را به نهاد کنترل کننده ارجاع داده و دستورهای نهایی را دریافت نماید. در این مورد باید اذعان نمود که هیچگونه گزارشی از نیروهای فلسطینی حماس بصورت رسمی به ایران ارائه نشده و مرکز کنترل

یوگسلاوی سابق در پرونده تادیچ، برای تحقق آستانه لازم برای معیار کنترل کلی صرف تجهیز، تأمین مالی، آموزش و ارائه پشتیبانی عملیاتی به نهاد درگیر مخاصمه کافی نیست تا عمل را منتسب به دولت حامی بدانیم بلکه به هماهنگی یا کمک به طراحی و برنامه ریزی عمومی فعالیت های نظامی یا شبه نظامی نیز نیاز می باشد. (ICTY, 1999: para.131) این درحالیست که عالی ترین مقام سیاسی ایران (آیت اله خامنه ای) در سخنرانی رسمی ۱۸ مهر ۱۴۰۲ گرچه با عباراتی عملیات طوفان الاقصی را تایید و از آن تمجید نمود اما هرگونه انتساب عملیات مذکور را به غیر فلسطینیان از جمله ایران مردود اعلام داشته و طراحی و اجرای عملیات طوفان الاقصی را به مردم فلسطین منسوب دانستند.

همچنین هیچ سند و مدرک معتبری دال بر پشتیبانی ایران در طراحی و برنامه ریزی عملیات طوفان الاقصی وجود ندارد. بالتبع به طریق اولی امکان تحقق معیار کنترل مؤثر و کنترل کلی مؤثر نیز منتفی است چرا که این معیارها آستانه بالاتری را میطلبد.

مناسب است در اینجا ذکر گردد تایید عملیات مذکور منجر به انتساب آن به ایران نمی شود. طبق ماده ۱۱ پیش نویس طرح مسئولیت دولت ها رفتار یک گروه طبق حقوق بین الملل، فعل یک دولت تلقی می شود (در صورتیکه و تا حدی که آن دولت آن رفتار را تایید نموده و آن را همچون رفتار خویش تلقی نماید) کمیسیون حقوق بین الملل در تشریح ماده مذکور عنوان می دارد هنگامی که دولتی صرفاً به وجود رفتاری اذعان نموده یا بصورت شفاهی آن را تایید می نماید نمی توان به موجب ماده ۱۱ آن رفتار را به او منتسب دانست. در واقع برای تحقق ماده ۱۱ به چیزی بیش از تصدیق کلی یک وضعیت نیاز است بدین صورت که دولت رفتار مورد بحث را شناسایی و آن را رفتار خودش تلقی نماید. (ILC, 2001:53) مقام رهبری ایران گرچه عملیات طوفان الاقصی را تایید و شفاهاً از آن تمجید نموده است اما آن را رفتار دولت ایران تلقی نکرده است لذا

می‌بینند. اعراب در ابتدا توانستند توفیقاتی کسب کنند و مناطق اشغال شده جنگ ۱۹۶۷ را پس بگیرند اما نیروهای اسرائیلی به سرعت توانستند با تجهیز نیروهای خود علاوه بر مناطق اشغال شده جنگ ۱۹۶۷ مناطق دیگری را مجدداً به اشغال خود درآوردند. شورای امنیت در ۲۳ اکتبر ۱۹۷۳ با صدور قطعنامه ۳۳۸ خواهان متارکه ۱۲ ساعته جنگ و اجرای قطعنامه ۲۴۲ شورای امنیت شد. در نهایت طی قراردادهایی که میان اسرائیل بطور جداگانه با مصر و سوریه منعقد شدند این نبرد به پایان رسید.

با ادامه تنش‌ها میان طرفین اسرائیلی و فلسطینی، طرف اسرائیلی در سال ۲۰۰۲ با ادعای جلوگیری از حملات تروریستی دیواری موسوم به دیوار حائل را در کرانه باختری رود اردن ایجاد کرد. مجمع عمومی سازمان ملل در جلسه‌ای که با توجه به قطعنامه ۳۷۷ (unity for peace) تشکیل شد خواهان نظر مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری در رابطه با آثار حقوقی ساخت دیوار حائل شد که دیوان در این رای ساخت دیوار را مغایر با حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین دانست.

در ادامه شهرک‌سازی‌ها و نقض فاحش حقوق بشر و حقوق بشردوستانه توسط اسرائیل جنگ سوم غزه در سال ۲۰۱۴ رقم خورد. چند روز پس از جنگ در ۱۴ جولای مقامات مصری ابتکاری برای میانجیگری به منظور برقراری آتش بس میان اسرائیل و حماس مطرح کردند. پس از ۵۱ روز درگیری و مذاکرات سیاسی میان اسرائیلی‌ها و مقاومت فلسطین به اتمام رسید. در جنگ سوم غزه تعدادی بیشتر از دو هزار نفر در غزه کشته شده و همینطور افزون بر ده هزار نفر زخمی شدند.

در ادامه منازعات میان فلسطین و اسرائیل، در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ گروه فلسطینی حماس با شکستن دیوار حائل و ورود به مناطق شهرک نشین اسرائیلی دست به عملیاتی نظامی زدند. و رای ماهیت عملیات مذکور، برخی مدعی انتساب عملیات مذکور به جمهوری اسلامی ایران شدند. در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع

عملیات و ارائه دستور در فلسطین بوده و ایران نقشی در این حوزه ندارد. بنابراین با توجه به معیارهای اعمال هدایت و کنترل که در حقوق بین‌الملل وجود دارد در هیچ صورتی اعمال صورت گرفته در جریان عملیات طوفان الاقصی به ایران قابل انتساب نبوده و طراحی و اجرای عملیات را باید به گروه‌های فلسطینی منسوب نمود.

۵ نتیجه‌گیری

یکی از موضوعات چالش برانگیز حقوق بین‌الملل از بدو تاسیس سازمان ملل متحد و حتی قبل از آن، مسئله فلسطین بوده است. در ۱۵ مه ۱۹۴۸ با خروج نیروهای انگلیسی و اعلان پایان حکومت سرپرستی، (بن‌گورین) نخست‌وزیر اسرائیل رسماً تشکیل دولت اسرائیل را با استناد به قطعنامه ۱۸۱ اعلام داشت. بلافاصله دولت اسرائیل توسط قدرت‌های بزرگ جهانی از جمله آمریکا و شوروی مورد شناسایی قرار گرفت. با اعلان تشکیل دولت اسرائیل جنگی تمام‌عیار میان اعراب و اسرائیل به وقوع پیوست که تا نوزده ماه به طول انجامید تا اینکه با چهار قرارداد متارکه که میان اسرائیل از یک طرف و سوریه، لبنان، اردن و مصر از طرف دیگر منعقد گردید به پایان رسید.

در چهارم ژوئن ۱۹۶۷ کابینه اسرائیل حمله به مصر را تصویب کرد اما اسرائیل با از بین بردن نیروی هوایی مصر، سوریه و اردن توانست در جنگ موسوم به (جنگ شش روزه) مناطقی زیادی که شامل صحرای سینای مصر، کرانه باختری رود اردن و بلندی‌های جولان سوریه می‌شود را به تصرف خود درآورد. متعاقب این جنگ در ۲۳ نوامبر ۱۹۶۷ شورای امنیت قطعنامه ۲۴۲ را صادر کرده و به صراحت اذعان می‌دارد که هر سرزمینی که با زور توسط اسرائیل شده غیر مشروع می‌باشد و اسرائیل باید با استرداد این سرزمین‌ها به مواضع قبلی خود بازگردد.

اعراب که بدنبال بازپسگیری مناطق اشغالی بودند در ۱۹۷۳ عملیاتی علیه اسرائیل تدارک

کتابخانه ای و همچنین بهره گیری از منابع الکترونیک انجام شده، بدنبال پاسخ به این سوال هستیم که آیا عملیات ۷ اکتبر حماس معروف به عملیات طوفان الاقصی به جمهوری اسلامی ایران قابلیت انتساب دارد و می توان عملیات مذکور را طبق قواعد حقوق بین الملل به جمهوری اسلامی ایران نسبت داد.

براساس ماده ۸ پیش نویس طرح مسئولیت دولتها ناشی از اعمال متخلفانه بین المللی (رفتار شخص یا گروهی از اشخاص به موجب حقوق بین الملل فعل دولت تلقی می شود در صورتیکه شخص یا اشخاص مزبور در انجام رفتار... تحت کنترل دولت عمل کنند.) در این ماده کمیسیون حقوق بین الملل صرفا به اصطلاح "کنترل" اکتفا نموده و به تبیین آستانه آن نمی پردازد. بررسی رویه قضایی نشان میدهد برای تحقق کنترل چند معیار شامل کنترل مؤثر، کنترل کلی، کنترل کلی مؤثر و کنترل نهایی مطرح شده است که محاکم بین المللی بنا بر اقتضای هر پرونده یکی از معیارهای مذکور را اعمال نموده اند. کنترل مؤثر زمانی محقق می شود که علاوه بر تجهیز و پشتیبانی، عملیات بطور خاص و مجزا با دستور قدرت کنترل کننده واقع شود، منتها تحقق معیار کنترل کلی علاوه بر تجهیز و پشتیبانی

منوط به طراحی و برنامه ریزی کلی عملیات نظامی می باشد. آستانه معیار کنترل کلی مؤثر بین دو معیار مذکور می باشد در این معیار قدرت کنترل کننده بطور خاص بر هر عملیات نظارت و تسلط ندارد اما فراتر از معیار کنترل کلی، قدرت کنترل کننده باید بر راه های ارتباطی تسلط داشته و کنترل راه-های مواصلاتی مناطق جنگی را در اختیار داشته باشد. در کنترل نهایی نیز گروه های رزمنده باید گزارش عملیات های خود را به قدرت کنترل کننده ارائه نموده و دستور نهایی را از قدرت مذکور دریافت نمایند. هیچگونه مدرک یا مستند معتبری وجود ندارد که نشان دهد کنترل دقیق عملیات با جمهوری اسلامی ایران بوده یا برنامه ریزی کلی آن توسط ایران صورت گرفته است. قطعاً کنترل راه های ارتباطی و مواصلاتی با نیروهای ایرانی نبوده و شواهدی وجود ندارد که ثبات نماید دستور نهایی توسط مقامات ایرانی صادر شده است. همچنین با توجه به موضع گیری نمایندگان رسمی و سیاسی جمهوری اسلامی ایران و گزارش ماموریت دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد و اظهارات مقامات فلسطینی، طراحی، برنامه ریزی و اجرای عملیات طوفان الاقصی تماماً توسط نیروهای فلسطینی صورت گرفته و با هیچکدام از معیارهای فوق الذکر نمی توان عملیات طوفان الاقصی را به ایران منسوب نمود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- Akgül-Açıkmeşe S. & Soli Özel (2024), EU Policy towards the Israel-Palestine Conflict: The Limitations of Mitigation Strategies, *Italian Journal of International Affairs*, 59(1), 59-78.
- Alam M. (2024), **Postscripts on Israel October 7 Surprise?**, Northeastern University, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4698385
- ARAL b. (2023). **Israel's Fateful March: From Settler Colonialism to Genocidal State**, *Insight Turkey*, 25(4), 181-196.
- AbuHasballah b. (2024). **The Palestinian Operation on October 7 Between International Legitimacy and Criminalization**, *International Journal of Law and Politics Studies*, 6(1), 87-95
- Beigzadeh E. (1391). *Law of International Organization*, Tehran, Majd publication.
- Cassese, A. (2007). The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosni. *The European Journal of International Law*, 18(4), EJIL, 649-668.
- Danesh S. (1999). *The General Legal Framework Governing the Process of a Delegation by the UN Security Council of its Chapter VII Powers*, Clarendon Press Oxford, 3-49.
- Dannenbaum, T. (2010). *Translating the Standard of Effective Control into a System of Effective Accountability: How Liability Should Be Apportioned for Violations of Human Rights by Member State Troop Contingents Serving as United Nations Peacekeepers*, *Harvard International Law Journal*, 51(1), 113-192.
- Elhovi Nazari, H., Zawar Jalali, A. (2016). International responsibility of states that finance terrorism, *Public Law Studies*, 47(3), 725-747. [In Persisn]
- Gasseling, K. (2017). The Legacy of Srebrenica: Potential Consequences of Reducing Liability for Troop Contributing Countries in Modern UN Peacekeeping Operations, 40 *B.C. Int'l & Comp. L. Rev.* 343, 343-361.
- Mahmoudian, A. (2023). *Israel-Hamas Conflict: Operational Considerations and Strategy*, Global and National Security Institute (GNSI), University of South Florida.
- Messineo, F. (2009). The house of lords in al-jedda and public international law: Attribution of conduct to unauthorized forces and the power of the security council to displace human rights, *Netherlands International Law Review*, 35-62.
- Mujezinović Larsen, K. (2008). Attribution of Conduct in Peace Operations: The 'Ultimate Authority and Control' Test, *The European Journal of International Law*, 19(3), 509-531.
- Nollkaemper, A. (2011). Dual Attribution: Liability of the Netherlands for

- Conduct of Dutchbat in Srebrenica, *Journal of International Criminal Justice* 9(1), 1143-1157.
- Palchetti, P. (2016). Who must bear international responsibility for wrongful conducts of UN peacekeeping forces?, *Право и управление. XXI век*, 98-114.
- Palchetti, Paolo (2015), International Responsibility for Conduct of UN Peacekeeping Forces: the question of attribution, University of Macerata, 19-56.
- Philosophi, H. E. (2012). *Eternal Peace and the Rule of Law*. New Publication, 2nd Editio, Appendix I.
- Ryngaert, C. (2017). Peacekeepers Facilitating Human Rights Violations: The Liability of the Dutch State in the Mothers of Srebrenica Cases, *Netherlands Judicial Developments*, 453-535.
- Seifi, J., Abdulahi, M., Malekizadeh, A. H. (2013). the possibility of assigning responsibility in the procedure of the International Court of Justice in the light of the genocide case (Bosnia and Herzegovina against Serbia and Montenegro), *legal research*, 1(5). [In Persian]
- Smith J, Edwin Jit Leung Kwong, Layth Hanbali, Sali Hafez, Amy Neilson, Rasha Khoury (2023), violence in Palestine demands immediate resolution of its settler colonial root causes, *BMJ Glob Health*, available at: gh.bmj.com
- Talmon, S. (2009). The responsibility of outside powers for acts of secessionist entities, 58 *Int'l & Comp. L.*
- Tohidi, A. (2024). Zionist Regime Violation of International Human Rights and Humanitarian Law Following the October 7, 2023 Hostilities, *International Law Review*. 40(71), 203-208. [In Persian]
- Al-jedda v. (2011). *European Court of Human Rights*, United Kingdom, 7 July 2011.
- Behrami v. France, and Saramati v. France, Germany and Norway (2007). *European Court of Human Rights*, Application No. 71412/01 v. France, and App. No. 78166/01 Grand Chamber decision of 2 May 2007.
- Court of Appeal of The Hague, Nuhanovic' v. Netherlands. (2011). No.200.020.174/01, available at: http://www.nuhanovicfoundation.org/user/file/2011_nuhanovic_court_of_appeal_judgment.pdf
- Hague District Court, Mothers of Srebrenica/Netherlands, 16 july 2014, No. 09/295247 / HA ZA 07-2973.
- Hague, X and Stichting Mothers of Srebrenica v. (2017). *State of the Netherlands*, judgment of 27 June 2017, No.200.160.317.
- ICTY, (1999). *Appeals Chamber, Tadić case*, 15 July 1999, Case no. IT-94-1-A.
- Loizidou v. Turkey (1996). *European Court of Human Rights*, No.

- 40/1993/435/514, 18 December 1996
- Nicaragua v. United States of America (1986). *ICJ report, case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua*, Judgment of 27 June 1986.
- Stichting Mothers of Srebrenica and others against the Netherlands (2013). *The European Court of Human Rights*, Application No. 65542/12, 11 June 2013.
- International Law Commission (2001). Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001, A/56/10. The report, which also contains commentaries on the draft articles, appears in the *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, Part Two, as corrected.
- International Law Commission (2011). Draft articles on the responsibility of international organizations, with commentaries, 2011, A/66/10. The report will appear in *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, Part Two.
- Remarks of the Secretary-General. (2016). retrieved from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2016-12-01/secretary-generals-remarks-general-assembly-new-approach-address>.
- Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, Human Rights Council (Francesca Albanese), 20 October 2023, A/78/545
- Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, Human Rights Council (Francesca Albanese), 25 March 2024, A/HRC/55/73.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی